

Kraków, 3 listopada 2024

dr hab. Katarzyna Drąg, prof. UPJPII
Wydział Nauk o Komunikacji
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
ul. Franciszkańska 1, 31-004 Kraków
e-mail: katarzyna.drag@upjp2.edu.pl
tel. 503402416

Recenzja rozprawy doktorskiej

Autor

mgr Małgorzata Wcisło

Tytuł rozprawy

„Kwartalnik Psychologiczny” (1930-1939) na tle światowego czasopiśmiennictwa psychologicznego w dwudziestoleciu międzywojennym

Promotor

dr hab. Krzysztof Gajdka, prof. UPJPII

Promotor pomocniczy

dr Ewa Wójcik

Rozprawa napisana w Kolegium Mediów i Komunikacji Społecznej Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie

Struktura pracy i jej zawartość merytoryczna

Recenzowana dysertacja została poświęcona zagadnieniu czasopiśmiennictwa psychologicznego ze szczególnym uwzględnieniem dziejów i zawartości „Kwartalnika Psychologicznego” wydawanego w Polsce w dwudziestoleciu międzywojennym.

Rozprawa składa się z wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii, aneksu i indeksów. Liczy 247 stron.

W rozdziale pierwszym Autorka zaprezentowała początki polskiego czasopiśmiennictwa psychologicznego na tle rozwoju psychologii. Treści podzielono na te dotyczące międzynarodowego i krajowego czasopiśmiennictwa. Autorka zaprezentowała w tym rozdziale także rys historyczny polskiej myśli psychologicznej.

Rozdział drugi został poświęcony na prezentację dziejów i twórcy „Kwartalnika Psychologicznego”. Kolejno w ośmiu podrozdziałach czytelnik zostaje zapoznany m. in. z biografią Stefana Błachowskiego, autorami rozpraw publikowanych na łamach „Kwartalnika Psychologicznego”, dziejami redakcji periodyku, a także przeciwnościami towarzyszącymi wydawaniu kolejnych numerów pisma. Treść tego rozdziału została uzupełniona stosownymi zestawieniami tabelarycznymi dotyczącymi np. autorów publikujących w periodyku. Autorka zawarła w tej części pracy także informacje na temat szaty graficznej pisma.

Rozdział trzeci zawiera wyniki analiz jakościowych rozpraw opublikowanych na łamach „Kwartalnika Psychologicznego” w ciągu 9 lat, do wybuchu II wojny światowej. Badania Autorka przeprowadziła na podstawie klucza kategoryzacyjnego przygotowanego na potrzeby tej dysertacji. Jest to ważna część pracy, która pozwala czytelnikowi na skrótowe i uporządkowane zapoznanie się z profilem i zawartością pisma.

Rozdział czwarty poświęcony został prezentacji wyników analiz ilościowych zawartości opisywanego czasopisma. Rozdział ten ma charakter uzupełniający. Ale jednocześnie pokazuje, że Autorka potrafi sprawnie posługiwać się różnymi metodami i postanowiła wieloaspektowo i kompleksowo przedstawić „Kwartalnik Psychologiczny” tworząc jego monografię.

Rozprawa została uzupełniona, obok oczywiście bibliografii, między innymi stosownym indeksami i spisami. Zawiera oczywiście także rozbudowany wstęp i zakończenie, w których treści przedstawione są w sposób uporządkowany i, co ważne, nie są niepotrzebnie powielane.

Strukturę recenzowanej monografii oceniam pozytywnie, jako funkcjonalną i przemyślaną. Pozwoliła ona na uporządkowanie zawartości merytorycznej i ukazanie jej we właściwej, logicznej kolejności.

Konceptualizacja problemu badawczego

Recenzowana rozprawa została pomyślana jako monografia tytułu czasopiśmienniczego naukowego. We wstępie do rozprawy mgr Małgorzata Wcisło wskazała jasno trzy wiodące pytania badawcze:

„P1. Jaka tematyka dominowała w „Kwartalniku Psychologicznym”?

P2. Jaką rolę czasopismo odegrało w polskim środowisku psychologicznym?

P3. Jakie było znaczenie „Kwartalnika Psychologicznego” dla rozwoju polskiej psychologii?” (s. 18).

A także sformułowała następujące hipotezy badawcze:

„H1. „Kwartalnik Psychologiczny” prezentował rozbudowaną ofertę tematyczną, dzięki publikowanym rozprawom naukowym, które najczęściej dotyczyły problematyki badawczej (badania, eksperymenty, diagnozy, analizy) oraz psychologii fizjologicznej, szczególnie neuropsychologii, psychopatologii i psychosomatyki. Pismo starało się, żeby doniesienia naukowe połączone były z praktyką gabinetową.

H2. „Kwartalnik Psychologiczny” stał się kroniką naukowej psychologii, na bieżąco donosząc o aktualnych jej odkryciach i wydarzeniach.

H3. „Kwartalnik Psychologiczny” odegrał znaczącą rolę w rozwoju polskiej psychologii. Pozwalał odbiorcom na zapoznanie się z dorobkiem naukowym krajowych i zagranicznych psychologów, promował na swoich łamach młodych naukowców, dając im szansę publikowania swoich rozpraw”. (s. 19)

We wstępie Autorka napisała także, że „celem głównym pracy jest stworzenie monografii „Kwartalnika Psychologicznego”. Omówienie tego zagadnienia w sposób wyczerpujący, wykorzystując wszelkie dostępne informacje na jego temat. Ukazanie pisma nierozzerwalnie związanego z historią rozwoju psychologii i czasopiśmiennictwa jej poświęconego w kraju i na świecie” (s. 16). Po uważnej lekturze rozprawy z satysfakcją można potwierdzić, że mgr Małgorzata Wcisło zdołała zrealizować postawione w tym projekcie cele.

Wybrany do badania i opisanie problem badawczy wymagał od Autorki sporych umiejętności w zakresie określenia stanu badań, ale także syntezy wiedzy zastanej. Z tego zadania Autorka wywiązała się bardzo dobrze, nie zaburzając symetrii pomiędzy poszczególnymi treściami podjętymi w kolejnych rozdziałach. Sformułowała pracę zwięzłą, ale pełną merytorycznej treści, uniknęła dłużyzn czy przejawu chaosu myśli. Sprawia to, że

pracę czyta się z przyjemnością, łatwo podążając za wywodem Doktorantki. W zakończeniu Autorka klarownie odniosła się do postawionych w pracy pytań badawczych i hipotez, co również przysłużyło się klarowności wywodu.

Sztywny schemat metodologiczny pracy, nie pozbawił Autorki możliwości kontekstowego rozwijania wątków pobocznych. W pracy zarysowano różnej natury problemy z utworzeniem periodyku naukowego w omawianej epoce. Autorka zwróciła także uwagę na ciekawy, wątek roli periodyku psychologicznego w kształtowaniu wiedzy psychologicznej, która może być wykorzystana choćby w ważnej tuż po odzyskaniu niepodległości przez Polskę sprawie wychowywania nowych obywateli. Interesujący jest, choć z oczywistych względów niedokończony, także wątek odpowiedzi na pytanie, dlaczego „Kwartalnik Psychologiczny” może być wzorem dla powojennych pism naukowych z zakresu psychologii.

Metody badawcze

Strona metodologiczna recenzowanej rozprawy nie budzi zastrzeżeń.

Autorka wybrała następujące metody, jako wiodące w opracowaniu problemu badawczego. Są to: „metody analiza i krytyki źródeł, metodę analizy i krytyki piśmiennictwa, analiza treści, analiza zawartości” (s. 17). Przygotowała także odpowiednie narzędzia badawcze, np. klucz kategoryzacyjny załączony w aneksie rozprawy. Metody te zostały poprawnie wybrane i użyte.

Wywód pracy jest uporządkowany i jasny. Zwraca uwagę logiczny podział treści w poszczególnych rozdziałach i podrozdziałach rozprawy, wiążący się bezpośrednio z wykorzystaniem poszczególnych metod.

W rozdziale pierwszym, który zawiera odniesienia do stanu czasopiśmiennictwa w określonym czasie w określonej przestrzeni słusznie zastosowano zestawienia danych w postaci wykresów, co pozwala łatwiej wyciągać wnioski generalne na temat kierunków i intensywności rozwoju badanego zjawiska. Należy jednak ponownie przemyśleć stwierdzenie, że dwa wstępne rozdziały pracy mają charakter teoretyczny. Przedstawianie rysu historycznego na podstawie dokumentów, nie jest tożsame z rozważaniami teoretycznymi.

Największej kompetencji metodologicznej wymagało badanie jakościowe zawartości pisma. Kategoryzacja zastosowana w rozdziale trzecim, która pozwoliła na przeprowadzenie analizy zawartości periodyku oraz bardzo uporządkowaną prezentację wyników była, w mojej opinii, wynikiem synergicznego połączenia prasoznawczych i psychologicznych kompetencji

mgr Małgorzaty Wcisło. Synergia ta przyniosła bardzo dobre dla kształtu i zawartości rozprawy rezultaty.

Rozprawa została uzupełniona wynikami analiz ilościowych zawartości „Kwartalnika Psychologicznego” zawartymi w ostatnim rozdziale pracy. Praca została zaplanowana jako klasyczna monografia czasopisma branżowego z uwzględnieniem szerokiego tła rozwoju periodyków psychologicznych w Polsce i zagranicą i to założenie zostało poprawnie zrealizowane.

Poprawność językowa i formalna

Nie można nie odnieść się do językowej strony recenzowanej dysertacji. **Praca napisana jest poprawną, piękną polszczyzną.** Autorka w stopniu bardzo wysokim opanowała styl naukowy, w którym sformułowała swój wywód unikając m.in. kolokwializmów. Rozprawę wyróżnia język klarowny, stylistycznie stosowny. Autorka nie uniknęła drobnych usterek redakcyjnych i interpunkcyjnych, ale nie wpływają one znacząco na językową stronę rozprawy, którą ocenić należy bardzo pozytywnie.

Autorka wykazała się umiejętnością posługiwania się aparatem naukowym i znajomością metodyki pisania rozprawy naukowej, choć nie uniknęła drobnych błędów w przypisach. Warto zauważyć choćby, że przywoływanie w przypisach artykułów naukowych z czasopism, które dostępne są w formie elektronicznej nie zwalnia z wskazywania pełnego opisu bibliograficznego, także danych tak podstawowych jak numer i rocznik czasopisma.

Wykorzystane źródła i literatura przedmiotu

Bibliografia pracy jest bogata i zróżnicowana. Autorka w sposób poprawny posegregowała pozycje bibliograficzne. Z zadania wyszukania i wykorzystania literatury przedmiotowej oraz źródeł Autorka wywiązała się bardzo dobrze. Potwierdziła znajomość stanu badań i uporządkowała go, tworząc podwaliny pod kolejne badania z tego zakresu, czyli dołączając wyniki swojej pracy do łańcucha wymiany myśli służącego rozwojowi nauki.

Wart szczególnej uwagi jest fakt, że recenzowana praca nie powstałaby bez zakrojonych na szeroką skalę badań archiwalnych. Przygotowując monografię „Kwartalnika Psychologicznego” Autorka skorzystała z materiałów dostępnych w wielu archiwach, m.in. Polskiej Akademii Nauk Archiwum w Warszawie, Oddział w Poznaniu, Archiwum Akt

Nowych w Warszawie, Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Ministerstwie Edukacji Narodowej, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk oraz Archiwum Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Skrupulatne kwerendy zasługują na uznanie, świadczą o naukowym zacięciu Autorki, a także o sumiennym podejściu do realizacji założonych celów badawczych.

Konkluzja

Praca autorstwa Małgorzaty Wcisło zasługuje na zainteresowanie i pochwałę ze względu na dobór tematu oraz sposób realizacji projektu pracy doktorskiej. Doktorantka przedstawiła do oceny rozprawę, w której zaprezentowała wyniki badań z zakresu historii czasopiśmiennictwa oraz prasy branżowej, w tym przypadku psychologicznej. Jest to temat nie zbadany do tej pory szerzej w nauce polskiej. Autorka opracowała zagadnienie w ujęciu historycznym, ale jednocześnie wpisała się we współczesne wyjątkowe zainteresowanie naukowe i społeczne zagadnieniami z zakresu psychologii.

Biorąc pod uwagę, że przedstawiona do oceny dysertacja jest wynikiem wysokich badawczych kompetencji Autorki, uwzględniając wskazane powyżej liczne walory pracy, stwierdzam, iż **rozprawa mgr Małgorzaty Wcisło pt. „Kwartalnik Psychologiczny” (1930-1939) na tle światowego czasopiśmiennictwa psychologicznego w dwudziestoleciu międzywojennym spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim**. Wnioskuje o dopuszczenie Autorki rozprawy do kolejnych etapów na drodze do uzyskania stopnia naukowego doktora w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach.

Katarzyna Drąg